

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' **משה שניצר ז"ל** ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר ע"ה** ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1045

מסכת בכורות מ"ו - נ"ב ♦ עוקצין ג', ג' - ג', ח'

בס"ד, כ"ח אייר תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ חוב כספי אינו נשמט עקב חוסר אמצעים של הלווה
- ♦ לווה שמבקש להתפלל מנחה לפני שישלם את החוב
- ♦ האם בכורות ישראל קדושים
- ♦ על הבכורות להרבות בתורה

- ♦ מדוע אין עורכים פדיון הבן בבוקר?
- ♦ 'חודש' מהו
- ♦ "אברהם חנניה בן חנניה ז"ל הוא בכור שלא נפדה"
- ♦ מצוות פדיון הבן - חוב ממוני לבן

דבר העורך

רכב חלל

- שמעת על רכב החלל שסוגר למאדים לפני כמה שנים?
 - כן.
 - נוי.
 - נוי נוי.
 - לא הזדעזעת?
 - ממה?
 - טובי המוחות של נאס"א, סוכנות החלל של ארצות הברית של אמריקה, עמלו במשך חודשים רבים, לתכנן את סדר יומו של רכב החלל בשהותו על המאדים. הם הסבירו בפשטות: רכב החלל ישרוד על המאדים תשעים ימים בלבד, אחר כך הוא יושבת ואי אפשר יהיה לנצלו.
 - מדובר על מכונה שבני אדם ייצרו אותה. אסור לבזבז את זמנה, אף לא רגע אחד קטן. לנצל כל רגע. אתה לא חושב שיהודי אמור לשאוף לנצל את זמנו, לכל הפחות כמו רכב החלל של המאדים?
 - צודק.
 - אבל בלי סיפור לא תכתוב על זה ב"מאורות הדף היומי", נכון? אז הנה מעשיה באותו הקשר, ששמעתי לא מזמן בדרשה.
 * * *

לכל אחד יש את החלום שלו. רבים לא יודו בכך, אבל רבים עוד יותר מהפכים מידי פעם במחשבתם, מה היו עושים אילו היה נופל לידהם סכום כסף עצום, גדול, בן שבע ספרות לכל הפחות. כל כך הרבה דברים אפשר לעשות עם כל כך הרבה כסף, אפשר... לא נכלה את הטור בתיאור מגוון האפשרויות העומדות לרשותו של אדם שזכה בסכום עצום. אין ספק שכל אחד יכול לחשוב על כך בעצמו, בצורה הטובה ביותר.

דף מט/א - נא/ב שלושים יום

מדוע אין עורכים פדיון הבן בבוקר?

מי מבין הקוראים שהשתתף במעמד פדיון הבן, הוזמן מן הסתם לשעות הצהריים, בשונה מברית מילה המתקיימת בשעות הבוקר, ויש המהדרים לעשותה אף בשעות הבוקר המוקדמות, שונה הוא הדבר בפדיון הבן. מדוע?

הבה נעמוד על הזמן המדוייק שממנו ואילך יש לפדות את הבן הבכור.

בדפים אלו אנו למדים חזור ושנה, כי חובת פדיון הבן חלה, עם מלאת שלושים יום לבכור הנולד. מקור הלכה זו מן הנאמר (במדבר יח/טז) "ופדויו מבן חודש תפדה". לשון משנתנו, גמרתנו ולשון הפוסקים הוא, כי מצוות פדיון הבן חלה במלאת 'שלושים' יום. הב"ח והש"ך חידשו הלכה מחדשת ביותר לגבי מועד מצוות פדיון הבן, וכדי להבינה עלינו לבדוק 'חודש' מהו.

'חודש' מהו: פירוש המילה 'חודש' הוא מלשון התחדשות. הלבנה מסתובבת סביב כדור הארץ, ומשך כל סיבוב הוא עשרים ותשעה יום, שתיים עשרה שעות, ארבעים ושתיים דקות שלש שניות ושליש השניה, או בקיצור, כ"ט [יום], [י"ב [שעות], [תשצ"ג [חלקים]]. הדין היה נותן, שעם חידוש הסיבוב, יתחלפו החודשים, פעם בבוקר, פעם בצהריים, או באמצע הלילה, כפי זמן השלמת הסיבוב והתחלת הסיבוב החדש. ברם, חז"ל דרשו מן הפסוק (מגילה ה/א), כי אין לחצות את ימיו של החודש, אלא עליהם להיות שלמים. בלוח השנה העברי, יש חודשים בני עשרים ותשעה ימים, ויש חודשים בני שלושים ימים, מפאת הצורך לסדר את הלוח העברי ולהתאימו עם מחזור החמה, אך לא נאריך בכך כעת, כי הדבר אינו נזקק למאמרו. סופו של דבר, ימי החודש שלמים, עשרים ותשעה ימים שלמים, או שלושים ימים שלמים.

נשוב ל"פדויו מבן חודש תפדה" של פדיון הבן.

נוכחנו, כי 'חודש' הוא זמן השלמת סיבוב הירח סביב כדור הארץ. הוי אומר, התורה קובעת, כי 29 יום, 12 שעות, 42 דקות ו 3 שניות לאחר לידת הבכור, חלה מצוות פדיון הבן. מדוע, איפוא, יש להמתין שלושים יום? בכך נחלקו הפוסקים.

לדעת הב"ח אכן זמן פדיון הבן הוא לאחר חלוף תקופת זמן של חודש מחודשי הלבנה! ואילו הגמרא האומרת 'שלושים' יום, אינה מתכוונת בדווקא לשלושים יום. הש"ך (ס"ק ט') מסכים לדבריו, וגם בראשונים מובאת דעה זו (כאמור מהיראים, וכן הוא באשכול ח"ב עמ' קל"ט).

צעילוי נשמת

מרת **רחל פריי ע"ה**
ב"ר ניסן ז"ל
נלב"ע ב' בסיון תשס"ו
תנצב"ה

צעילוי נשמת

מרת **חנה פייגא גרוס ע"ה**
בת הר"ר יקותיאל יהודה נוימן זצ"ל
נלב"ע כ"ט באייר תשנ"ח
מרת **יוטא ביילא לוינגר ע"ה**
בת הר"ר צבי פרידמן זצ"ל נלב"ע כ"ט באייר תש"ן
תנצב"ה
הונצחו ע"י ר' שלום גרוס הי"ו ורעייתו
מרת פנינה פרל תחי' לבית לוינגר - פתח תקוה

צעילוי נשמת

הר"ר **רפאל חוזינב ז"ל**
ב"ר אשר ז"ל נלב"ע כ"ז באייר תשס"ד
ומרת **מלכה חוזינב ע"ה**
בת רפאל וטובה ז"ל
נלב"ע כ"ה בטבת תשע"ב
תנצב"ה

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת הרבנית הישישה **אסתר אלטא פייגא צפורה נס ע"ה** בת כ"ק האדמו"ר הרה"צ שלום סאפרין זצוק"ל מקאמורנא נלב"ע י"ב ניסן תשע"ט **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר **שלמה נס** ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

ואילו פוסקים אחרים ("מגן אברהם" סי' של"ט ס"ק ח' ומגדל עוז ומהירעב"ץ קל"ג ג' אות ט' ו"ערוך השולחן" סי' ש"ח סעי' מ"ב) חולקים על כך מכל וכל. לדעתם, ההלכה שאין לחצות את ימיו של החודש, אינה מתייחסת לסידור חודשי השנה בלבד, אלא לכל מקום שהתורה השתמשה במילה 'חודש'. לפיכך, גם בפדיון הבן, יש להמתין שלושים ימים, משום שאין לחצות את ימיו של החודש ולפדות את הבן במלאת עשרים ותשעה יום ומחצה (עיי' במג"א שהוכיח את דבריו, ועיי' ב"ערוך השולחן" שם). כדעה זו נקטו רוב הפוסקים (עיי' "משנה ברורה" סי' של"ט ס"ק כ"ח ושעה"צ שם ובשו"ת "אגרות משה" י"ד ח"א סי' קצ"ו).

לכאורה, חיזושו של הב"ח הוא, שניתן להקדים את זמן הפדיון. ברם, במקרים מסויימים, לפי שיטת הב"ח יש דווקא לדחות את מועד קיום הפדיון. במה דברים אמורים? ובכן, חישוב יום הפדיון הוא לעולם ארבעה שבועות ושני ימים לאחר הלידה. בכור שנולד ביום ראשון, ייפדה ביום שלישי. יום א' שלאחר ארבעה שבועות הוא היום העשרים ותשעה ללידתו, יום ב' הוא היום השלושים, ובתום היום השלושים, היינו: כניסת יום השלושים ואחד, הלא הוא יום שלישי, יחול מועד פדיונו.

והנה, בכור שנולד ביום א' סמוך לשקיעה, מתחיל למנות את יומו השני עלי חלד, עם רדת ליל יום ב'. בהגיע ליל יום ג' המיוחל - יום הפדיון, עדיין לא מלאו לתינוק עשרים ותשעה וחצי ימים, ולפי הש"ך והב"ח עוד לא חל מועד פדיונו!

יש שכתבו, כי זהו המקור למנהג האשכנזים להמנע מקיום מצוות פדיון הבן בלילה, כדי להמנע מפדיון תינוקות שנולדו לפני השקיעה ועוד לא הגיע מועד מצוותם לפי הב"ח והש"ך, שלכתחילה ראוי לחוש לשיטתם (עיי' "פתחי תשובה" י"ד סי' ש"ה ס"ק י"ז). זהו הטעם לכך שאין מזדרזים לפדות את הבן בבוקר, אלא בשעות הצהרים, משום שבמדינות שונות בימי הקיץ השמש שוקעת בשעה מאד מאוחרת, ופעמים שאפילו בבוקר עוד לא מלאו לתינוק עשרים ותשעה יום ומחצה (ראה "אוצר פדיון הבן" ח"א עמ' שמ"ו, ועיי"ש עמ' שנ"א טעמים נוספים) [ראה עוד, "מאורות הדף היומי" כרך ג' כתובות דף ה, ונזיר דף ה].

דף מט/א נא/ב

"אברהם חנניה בן חנניה ז"ל הוא בכור שלא נפדה"

ילד חמד, היה מהלך בסמטאותיה וברחובותיה של ירושלים לפני כמאה שנים, כשהוא עונד טס של כסף שעליו כתוב, כי אברהם חנניה בן חנניה ז"ל הוא בכור שלא נפדה, ועליו לפדות את עצמו לכשיגדיל. יתום היה הילד ואביו הסתלק לבית עולמו בטרם הספיק לפדות את אברהם חנניה, שנקרא על שם אביו ומכך אנו למדים כי גם למולו לא זכה. טס הכסף נתלה על צווארו בהוראת הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, אשר ציווה על אמו להשיגו כי לא יסור טס זה מעמו בכל עת ובכל שעה עד אשר ייפדה, ואף קרא לסופר, הורה לו ליטול גליון נאה ולכתוב עליו באותיות זהב את הנוסח הבא: **"וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם (במדבר טו/לט). הלווה הזה יהיה לי לזכרון, אני אברהם חנניה בן חנניה זצ"ל מזכרון טוביה דפה עיה"ק ירושלים תנ"ב, בכור אנוכי, פטר רחם לאמי מורתי מרת יענטע רחל תחי, ועוד לא נפדיתי, נולדתי ביום ח"י סיון שנת התרס"ו, וכשאזכה בחסדו יתברך להיות בר מצוה, היינו ביום ח"י סיון שנת התרע"ט הבעל"ט, אז אקיים בנפשי מצות פדיון בכור. ויהי רצון שהכהן שיקבל פדיוני יהיה הכהן הגדול אשר יכהן אז פאר בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן ואמן".** שלט זה יועד לשמש כמזכרת נוספת ליתום, שעליו לפדות את עצמו.

לפי מנהג זה, אין פודים את הזקוק לפדיון, אלא ממתנים לו שיגדל ויפדה את עצמו. למעשה, הדבר אינו מוסכם על כל הפוסקים, וקיימת מחלוקת בדבר.

מצוות פדיון הבן מוטלת על אבי הבן, ולדעת ראשונים רבים, המצווה אינה משה מן האב גם לאחר שבנו הגדיל ועדיין לא נפדה (עיי' "חינוך" מצווה שצ"ב ושו"ת הרשב"א ח"ב סי' שכ"א). עם זאת, חובת האב אינה פוטרת את הבן לפדות את עצמו, אם נוכח שאביו אינו עושה כן (קידושין כט/א).

כאשר אביו של התינוק נפטר, קיימת מחלוקת רבתי בין הפוסקים כיצד לנהוג. הש"ך (סי' ש"ה ס"ק כ') סבור, כי "יותר טוב לפדותו על ידי בית דין". הט"ז (שם, ס"ק י"א) טוען נגדו, כי על ידי כך מפסידים את הקטן מן המצווה, שכיום מונחת בחיקו מצוות פדיון שבידו לקיימה לכשיגדל. לפיכך, פוסקים רבים אימצו את המנהג המובא ברמ"א (שם סעי' ט"ו), כי יש לתלות טס של כסף על צוואר התינוק, להזכירו לפדות את עצמו לכשיגדל, לבל יבטל, חלילה, מצוות עשה זו (ועיי' "אוצר פדיון הבן" פ"ח סעי' ד-ח).

לפיכך, כאשר אביו של חנניה הקטן נפטר, הגר"ש סלנט זצ"ל קרא לאמו, ביקש הימנה להביא לפניו כף של כסף, ומסרה לצורך שרידד הימנה טס וכתב עליו את הנוסח המובא בתחילת המאמר. בנוסף על כל זאת, ביום השלושים להולדת חנניה, זימן הגר"ש סלנט זצ"ל עשרה כהנים לפניו, והודיע להם, כי בכור זה אינו פדוי. לא לחינם הוא נהג כן. בגמרא (כתובות ז/ב) מבואר, כי הרוצה לפרסם דבר, יכריזהו בפני עשרה. דווקא כהנים הוא זימן לפניו, משום שלהם זכות הממון בחמשת סלעי הפדיון, והוא הודיע להם על זכותם זו. את השלט הנאה הוא הורה לכתוב, כדי לענות בכך על טענות שהועלו, כי יש לחשוש שטס הכסף יאבד ויישכח. לפיכך, הורה לתלות את השלט במקום בולט.

רושמי קורות העיתים מציינים בהשתאות, כי עד יום בר המצווה של חנניה, הסתלקו תשעה מן הכהנים לגנזי מרומים וכהן אחד בלבד נותר (תורת רבינו שמואל סלנט, ח"א שמה-שמ).

ומה תאמרו על אדם שחלמו קרם עור וגידים והפך למציאות מרנינה. היה לו חלום מדהים.

הוא נשא אותו בליבו מגיל צעיר מאד, ומני אז לא עזבה אותו השאיפה לממש את תאוותו. לא עלה על דעתו שביום בהיר אחד הוא עשוי לחזור לחלום ולהתחיל לעשות. הוא היה אדם ריאלי, מעשי, מחושב, מדוד, שקול ומיושב, ואפשר למנות על אצבעות יד אחת את מספר כרטיסי ההגרלה שרכש בימי חייו. הוא לא הרבה לרכוש אותם, גם לא באותן הזדמנויות 'גדולות', כשאנשים נוהרים בהמוניהם אל דוכני ההגרלות ונפרדים מכספם בשמחה. הוא מעולם לא הבין את הגיון שבדבר. הגרלה של ארבעה מליון מתנהלת בעצמתיים, ואילו הגרלה של חמישים מליון מנערת את הציבור, והודפת אותו אחוז תזזית אל דוכני ההגרלות. תמה היה ושב ותמה לעצמו: ארבעה מליון לא מדברים אליהם? רק חמישים?

בשעה שהיה מקיץ מהרהרויו על חלומי הישן והטוב, היה מסכם זאת בליבו: לחלום - למה לא. לבזבז כסף על כרטיס הגרלה זה כבר סיפור אחר. ביום מן הימים הוא נזקק לפרוט שטר כסף גדול, והוא פנה לבעל דוכן הגרלות בבקשה שיפרוט לו את השטר. הלה היה בטוח כי הוא מבקש לרכוש כרטיס הגרלה, ובעודו פולט ברכת הצלחה שהיתה שגורה על לשונו ללקוחותיו, הגיש לפניו מגש פלסטיק קטן ועליו סדורים כרטיס פיס למילוי, עט פלסטיק סדוקה ועודף מן השטר.

הוא קנה את הכרטיס. לא נעים.

מתוך סקרנות הוא ניגש לאותו דוכן לאחר שבוע ימים כדי להוכיח לעצמו כי הוא נוהג בתבונה בכך שאינו רוכש בקביעות כרטיסי הגרלה. חבל על הכסף. באדישות מה הוא הגיש למוכר את כרטיס ההגרלה לבדיקה והמתין. הוא הספיק להציץ בשעונו פעמיים, עד ששם לב שהמוכר אינו מסוגל לזוז. הוא ישב על כסאו בתוך הביתן הקטן, וכמעט בלע את הכרטיס בעיניו. מיועדו רכן אל הדוכן, הכניס לתוכו את פלג גופו העליון, ושאל בחשש, מה קרה, אדוני.

אתה, אתה...

בזריזות ראויה לשבח, הוא חילץ את המוכר מן הכוך הקטן אל האוויר הצח, הגיש לו בקבוק סודה קר והשיב את רוחו.

החלום התגשם.

- **אני** רוצה את כל הכסף במזומן.
- **אדוני**, עלי לידע אותך, כי אתה עלול להיות טרף קל לדמויות שביקשו להתחלף איתך.
- **אני** מודה לך על המידע. כמו שאמרתי, אני זקוק לכסף, לכל הכסף, עכשיו!

מנהל הבנק מתח את גבותיו, כתפיו זורעותיו כלפי מעלה בתנועת אין אונים, והורה לפקידיו למלא את מיוודת הענק שמיועדנו הציב על שולחנו המהודר.

שלושה בריונים חמושים עמדו הכן לפקודתו, עד לסיום המשמיה. הוא הבטיח להם, כי אם יעלה בידו להגשים את חלומו, כל אחד מהם יזכה בנתח הגון. הוא יצא את פתח הבנק, נושא בעצמו את המזוודה הכבדה, ופנה לעבר הרחוב הראשי, מלווה בקבוצת הגברתנים שהצטופפו סביבו והביטו לכל עבר ובעצם לשום מקום, מאחורי משקפי השמש הכהים שהפקידו להרכיב, למרות שהשמש גוועה מול עיניהם מאחורי שדרת עצי ארז מתולעים.

היה זה יום קיץ חם. רוח שרבית עלתה מן הים והטיחה את המליחות הדביקה בפניהם של בני הקבוצה הנחושים. הבריונים הזיעו היטב בשעה שנאלצו להתאים את קצב הליכתם לזה של החבור המאורש שפסע במרץ רב. הם משכו תשומת לב הילוכם הקצוב והאחיד, המזוודה הענקית, העיניים החשדניות והלסתות הקשוחות, העירור מרובם אי אלו ברנשים שהחליטו לנסות את מזלם.

המאבק היה קשה. הוא ידע זאת מראש. הוא היה מוכן לכך. הכל היה שווה למען המטרה. הדרך הקצרה ארכה שעות רבות, על כל צעד צצו חומדים ממון שניסו את כוחם, ועל כל שעל הופיעו תאבי בצע שלא עמדו בפיתוי חליפתו המהודרת הפכה זה מכבר לסמרטוט בלה, וחלק הארי של שיניו הפך בלתי כשיר ללעיסת אומצה. הם עברו את

דף מט/ב הכל מודים היכא דליכא אלו חמש סלעים

מצוות פדיון הבן - חוב ממוני לכהן

מה יעשה אדם, יהודי, בכור, פטר רחם, שלא נפדה על ידי אביו - יפדה את עצמו בחמשה סלעים. ומה יעשה אותו אדם אם יש לו חמשה סלעים בלבד, ונולד לו בן בכור, היפדה את עצמו או את בנו? שאלה זו מעלה גמרתנו הקובעת: "הכל מודים... הוא קודם לבנו".

אין לבזבז יותר מחומש על מצווה: הכל מכירים את הכלל המפורסם "המבזבז, אל יבזבז יותר מחומש", הנאמר לגבי צדקה, והנקבע גם לגבי הוזלת ממון על קיום מצוות (רמ"א סי' תרנ"ו ועיי"ש "משנה ברורה" ס"ק ז), ולפיו, אדם אינו מחוייב להוזיל מממונו יותר מחומש על קיום מצוות, שמא יעני ויצטרך לבריות. משכך, יש להבין, מדוע יהודי זה חייב לפדות את עצמו או את בנו, אם כל שיש לו הוא חמשה סלעים? [עיי' "חזון איש" קידושין על דף כט/ב, שבהכרח מדובר על מי שאין לו נכסים נוספים].

שאלה זו הטרידה פוסקים רבים, ביניהם את ה"משנה ברורה" (שם) המנסה ליישב, כי ההגבלה האמורה מתייחסת למקרה שבו המחיר הנדרש לקיום המצווה מופרז, כגון, אתרוג שדורשים מחיר מפולפל תמורתו וכדומה, אזי, אין האדם צריך לבזבז על המצווה יותר מחמישית מן הממון המצוי ברשותו. ברם, מצוות פדיון הבן קבועה בתורה, חמשה סלעים, מחירה אינה גבוהה או מפולפל, שהוא קצוב ממעמד הר סיני, ויתכן שהגבלת החומש לא הוטלה במקרה זה (עיי' שדחה הסבר זה, וכתב הסבר אחר ב"ביאור הלכה" שם ד"ה אפילו). ישנם דרכים נוספות ליישוב קושיה זו.

חוב כספי אינו נשמט עקב חוסר אמצעים של הלווה: בעל ה"חזון איש" זצ"ל (שם) מבאר את הדברים באופן המשמיט את הבסיס לקושיה. שאלתנו עולה מתוך הנחה, כי מצוות פדיון הבן כמוה כמצוות אתרוג, מצה ועוד. אולם, קיים חילוק מהותי ביניהן. מצוות פדיון הבן אוצרת בתוכה חוב כלפי שבט הכהונה, אביו של הבכור, ואחר כך הבכור בעצמו - אם לא נפדה, חייבים חמשה סלעים לכהן. נמצא, שלפנינו מצווה בעלת היבט ממוני. כלום אדם החייב ממון לחבירו יכול להשתמט הימנו בתואנה, כי "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש".... אם אתה חייב, פרע את חובך! [עיי"ש מה שהאריך עוד בנידון זה, ועיי' ספר "הערות" מהגר"ש אלישיב זצ"ל שם].

לווה שמבקש להתפלל מנחה לפני שישלם את החוב: חובה להשלים את הגדרה זו על ידי המעשה המרתק הבא. מעשה בגאון רבי שלמה היימן זצ"ל, ראש ישיבת רמ"ל'ס שבז'לנא, שהוזמן לבוורסק לפדיון הבן. השעה התאחרה, ומי מהנוכחים הציע, להקדים ולהתפלל לפני קיום מצוות פדיון הבן, כשטענתו בפיו: תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם. רבי שלמה דחה את דבריו על אתר. הכלל תדיר ושאינו תדיר תקף לגבי מצוות, לא לגבי חובות ממוניים. ומניין לנו שפדיון הבן הוא חוב ממוני, שאל רבי שלמה היימן והשיב מיד, הנה, נכסיו של האב משועבדים למתן חמשה סלעים לכהן, גם לאחר מותו של האב (לעיל מח"א). לו היתה מוטלת עליו מצווה בלבד, משמת היה על השעבוד לפקוע. מוכח, איפוא, כי פדיון הבן הוא חוב ממוני. מעתה, תארו לעצמכם, שח רבי שלמה לבאי הפדיון, שלוהה הנתבע על ידי המלווה לשלם את חובו, יטען כי תחילה עליו ללכת להתפלל, שתדיר ושאינו תדיר קודם... מצוות פדיון הבן, למדנו, איפוא, היא חוב ממוני כלפי הכהן (חידושי רבי שלמה, קידושין ג, ג, עיי"ש שהגר"ח מברסק זצ"ל הסכים לכך).

יש להבדיל בין מצווה שמהותה תשלום, לתשלום שניתן כאמצעי למצווה: הגאון רבי ירמיהו אגרון אידלשטיין זצ"ל, רבה של שומייאץ (חידושי בן אריה סי' ט), העלה סברה יפה לחלק בין מצוות פדיון הבן לשאר מצוות. חז"ל הגבילו את הוזלת הממון לצורך קיום המצוות. אכן, אולם, כל האמור הוא ביחס להכשר מצווה, שהנה, הקונה מצה או הרוכש אתרוג, אינו מקיים את המצווה, זו תתקיים בעת אכילת המצה ובעת נענוע האתרוג. על כך אמרו חכמים, הדרך אל המצווה, תסלל על ידי הוזלת חמישית מן הממון בלבד, לא יותר. אולם, כאשר הוזלת הממון היא בעצמה המצווה, נתינת חמשה סלעים לכהן - היעלה על הדעת להגביל את קיום המצווה עצמה?

סברה יפה, אך לכאורה, עדיין יש מקום לערער עליה. שכן, מקור הדין ש"המבזבז אל יבזבז יותר מחומש" נאמר לגבי מצוות צדקה, שאף היא גופה נתינת ממון, שעל ידי מתן המעות מתקיימת המצווה... ובכל זאת אמרו חכמים, לא לבזבז עליה יותר מחומש.

[בעל ה"בן אריה" נתן דעתו על שאלה זו והוא משיב בחילוק דק ומעניין, המבדיל בין מצוות צדקה למצוות פדיון הבן. מהותה של מצוות הצדקה היא דאגה לעניים, והיא אם עשירים אחרים דאגו לעניים, אין חובת צדקה. לעומת זאת, חובת פדיון הבן מוטלת על גוף החייב לפדותו, האב, או הבן לכשיגדל, לפיכך, אף על פי שנאמר, כי אין לבזבז יותר מחומש על מצוות צדקה, האמור הוא במצווה שאינה חובת גברא אלא מותנית במטרה - ביטול עניות, ויתכן שעל צוות פדיון הבן, יש לבזבז יותר מחומש].

דף מח/א - נא/ב

האם בכורות ישראל קדושים

השבוע אנו מסיימים בעזרת ה' את מסכת בכורות, בה עסקנו רבות במצוות פדיון הבן, ולפיכך, לרגל סיום מסכת בכורות, הננו מגישים לפניכם את המאמר הבא העוסק במצוות פדיון הבן. אנו יודעים, כי בני ישראל נצטוו בשעה שיצאו ממצרים, "קדש לי כל בכור". אנו גם יודעים, כי מיד לאחר מכן הם נצטוו לפדותם. לדעת ה"ספורנו" והנצי"ב, אילולא היו מצטווים מיד על פדיון

רוב הדרך. הוא כבר צלע. סדק בקרסול השמאלית ונקע ברגל הימנית, אבחן הרופא לאחר מכן. בכוחות על אנושיים הוא המשיך. דרבן את שומריו להשיב לקמים עליהם ולסלקם מעל דרכם. הוא חייב להגיע אל המטרה. איתם או בלעדיהם. הוא חייב.

כמעט הגיעו אל היעד. הם הותירו אחריהם במסלול הליכתם נעלים, עניבות, קרעי שרולים וקצוות שער שנתלשו מראשם. חבולים מכף רגל ועד ראש, זבי דם פצועים ושרוטים עשו בני החבורה את דרכם לעבר החומה העתיקה שעל שפת הים. הגלים האדירים התנפצו על החומה והרעיפו על פצעיהם אשד רסיסים מלוחים, בעוד בעל המזודה התמקם בגומחה שבין האבנים העתיקות ופתח את המזודה. מסביב עמדו סקרנים רבים, ועצבנותם של השומרים הלכה וגברה. שטרות חדשים ומבריקים היו סדורים למופת בחבילות ענק בתוך המזודה הענקית, והם הצטופפו סביבה בנסיגון למנוע מן החמדנים לנצל את הפתיון שהונח לנגד עיניהם.

- **אתם** מפריעים לי, פנה בעל המזודה למלווי-שומריו, אני זקוק לרוח.

- **סליחה**, אדוני! קפצו שלושתם כאחד.

- **אני** מבקש שתזוזו לפחות חצי מטר אחורנית.

בלי רוח עורפית, אין סיכוי שאצליח.

לנגד עיניהם הנדהמות, מיועדו שלף בהנאה ארבעה שטרות חדשים ומגוהצים, קיפל אותם בקפדנות, ביצע חריץ קטן בפנינתו של כל אחד מהם, ושילב אותם זה בזה, עד אשר הוציא מתחת ידיו... עפיון.

הם לא היו מסוגלים לכבד את תדהמתם, בשעה שהוא העמיד את יצירת המופת שלו מול פיו, ריכז בה את מלא חושי, נשף עליה אוויר חם מעומק ריאותיו, והניף אותה באוויר לעבר הים. השטרות שחוברו יחדיו דאו מספר שניות לשביעות רצונו המלאה, התערבלו עם הרוח ושעטו לעבר גלי הים.

בשעת אחר צהרים מאוחרת הוא בא על סיפוקו. עשרות אלפי שטרות בצורות שונות ומשונות, התעופפו בעליזות באוויר המלווה והתמוזגו בין גלי הים הסובלני. הזוכה פנה אל ביתו כלעומת שבא, כשהוא מניח אחריו שלל נכבד לבריונים המבובלים.

לאחר שנים ארוכות וממושכות, שלושת השומרים החסונים הפכו לישישים קמוטים וכפופי גב, ועדיין היו משתוממים ומשתאים מידי הזכרם באותו מטורף שסיכן את חייו כדי להעיף עפיונים שיוצרו משטרות כסף.

- **משוגע**, הא?

- אהה.

למה אני מספר לך את זה?

ובכן, המרצה הנכבד עדיין לא סיים את דבריו.

יש דבר עוד יותר חשוב מכסף, הוא אמר - החיים.

כולם מכירים בכך. הביטו סביבכם, העולם מרושת במאות אלפי ארגונים שנועדו לסייע להצלת חיים.

עשרות אלפי בתי חולים מנוהלים כדי להעניק חיים לאנשים שעלולים לאבד אותם. מיליוני שוטרים בכל העולם נלחמים בתאונות הדרכים, כדי לחסוך חיים. ומה עושים עם החיים הללו???

עפיון...

- **אני** כבר מסיים, אני מבטיח לך. רק משפט אחרון.

אתה לא חושב שיהודי שמכלה את זמנו לריק, כמוהו כמדען נאס"א שישתמש עם רכב החלל כדי לעשות "סיבובים" על המאדים?...

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.

פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מט/א מת הבן בתוך שלשים יום

ספק לוי וספק בכור

במשנה ובגמרא כאן אנו למדים, כי עד שלוש יום הבכור ספק נפל, ולפיכך אינו חייב בפדיון.

הדף היומי

בכורות מ"ז-נ"ב

כ"ח אייר-ה' סיון

הבכורות, היו הבכורות אסורים בעבודות חולין מחמת קדושתם! כל האמור הוא בבכורים שיצאו ממצרים, שנצטוו לקדשם ולהפרישם לקדושה (ראה רשב"ם שמות יג/ב, רמב"ן שם ואברבנאל שם יג/א, וכן הוא בירושלמי במגילה פ"א ה"ג). אולם, בכורות ימינו אינם קדושים, וכל שנותר לנו הוא לפדות את הבן הבכור. הבה נבדוק את הנוסח הנאמר במצוות פדיון הבן.

נוסח פדיון הבן: הנוסח המיוחד של מצוות פדיון הבן, דורש הסבר. הכהן שואל את האב: "מאי בעית טפי ברך בוכרך או ה' סלעים" - במה אתה מעוניין יותר, בבנך בכורך, או בחמשת הסלעים. והאב עונה, כי הוא חפץ בבנו ולפיכך הוא פודהו בחמשה סלעים (רמ"א י"ד סי' ש"ה סעי' י' בשם הגאונים). כלום אם האב היה חפץ, היה יכול לתת את בנו לכהן? מדוע שואלים אותו במה הוא חפץ. זאת ועוד, מאחר שהבכור אינו קדוש, 'פדיון' זה על מה ולמה?

ובכן, השאלה השניה היא בעצם התשובה לשאלה הראשונה. הרמב"ם (ספר המצוות מצווה פ') כותב: "שציוונו לפדות בכור אדם... ובאר לנו הנתונה הזאת איך תהיה והוא שנפדהו מהכהן, וכאילו הוא כבר זכה ונקנהו ממנו בחמש סלעים". כלומר, יש לבצע את הפדיון באופן שידגיש, כי הבן הבכור היה ראוי להיות קדוש ומופרש לעבודת ה', ולשם כך מבצעים "פדיון", ומשום כך הכהן שואל את האב אם הוא חפץ בבנו, כדי להדגיש שהבכור היה ראוי להשתייך לכהן.

עד כדי כך שונה מצוות פדיון הבן משאר מתנות כהונה, שהראשונים מספרים, כי במקומות מסויימים נהגו, שהכהן הפודה מברך ברכה ארוכה, שאותה הוא חותם במילים, "ברוך אתה ה'... מקדש בכורי ישראל לפדיונם" ("חינוך" מצווה שצ"ב, עיי"ש את כל הנוסח). מדוע, נשאל הריב"ש (סי' קל"א), הכהן מברך על קבלת חמשת הסלעים של פדיון הבן, ואינו מברך על שאר מתנות כהונה, תרומה, חלה, זרוע לחיים וקיבה, ועוד. מדבריו עולה, כי ברכת הכהן נובעת ממהות מצוות פדיון הבן, שבה נצטוונו להתייחס אל הבכור כאילו הוא נפדה מרשותו של הכהן [עיי' ספר "ברכת כהן" עה"ת סי' פ"ג].

מעניין להיווכח, כי לפי נוסח פדיון הבן למנהגי הספרדים, שמקורו בראשונים, הכהן אומר: "עכשיו אתה ברשותי שאני כהן, ואביך ואמך מבקשים לפדותך שאתה בכור מקודש!!!"
לפינו, איפוא, מצווה ייחודית ונדירה, לעשות לבצע ולומר 'כאילו', כאילו פודים את הבן מיד הכהן, בעוד שהוא שייך להוריו, וחמשת הסלעים הם מתנה מידי האב ליד הכהן.

אם אין בכך די כדי להעלות השתאות, יבואו דברי ה"ערוך השולחן" ויעוררוהו. בעל "ערוך השולחן" (י"ד סי' ש"ה סעי' ל"ה) עוסק גם הוא בנוסח המיוחד של פדיון הבן: "ורבים התפלאו על נוסח זה, וכי היכן מצינו שהברירה ביד האב ליתן להכהן הבן".

הערוך השולחן - הבכורות קדושים!: ה"ערוך השולחן" משיב (שם סעי' ל"ז): "והאמת כן הוא, שהם קדושים לד' ככל הקדשים שאסור להם לעשות דבר חולין ואכילתם וכל מעשיהם בקדושה". לדעתו, בכור אדם קדוש כקדושת בכורי מצרים. ומאחר שאין אדם מסוגל לעמוד בקדושה זו ולשמור עליה, התורה נתנה לאב אפשרות לפדות את בנו, וזו כוונת הכהן, במאי בעית טפי, האם אתה מעוניין שבנך יאר קודש לה' או שמא תתן חמש סלעים ותפדהו מקדושתו. ה"ערוך השולחן" מסיים "ובוודאי לא ימצא שום אב שלא יחפוץ לפדותו".

יש להדגיש, כי חידושו המופלא לא התקבל להלכה [עיי' "אוצר פדיון הבן", מבוא פ"ז, ועיי"ש ששיטה זו תמוהה מדברי הגמרא לעיל יב/ב שבכור אדם מותר בהנאה].

על הבכורות להרבות בתורה: מכל מקום, אף על פי שהבכור אינו קדוש, מדברי רבינו בחיי (במדבר לח/ב) אנו נוכחים לדעת, כי יש בו רושם מן הקדושה, שכתב, כי על הבכור להרבות ולעסוק בתורה וביראת שמים, ביתר שאת וביתר עוז, מצד מעלת בכורתו. (על כל העניין ראה ב"אוצר פדיון הבן", ח"א, ועיי"ש שיש שתמהו על השיטות הנ"ל מהאמור לעיל יב/ב שבכור אדם מותר בהנאה).

בנוגע לכך ניתן למצוא שינוי לשון מעניין בדברי רש"י על התורה. כאשר נאמר במניין הלויים כי יש לפקדם (במדבר ג/טו): "כל זכר מבן חודש ומעלה", רש"י מפרש, "משיצא מכלל נפלים", ואילו כשנאמר במניין הבכורים לפקדם "מבן חודש ומעלה" (שם/מ) הוא מפרש: "משיצא מכלל ספק נפלים".
הסיבה לדבר היא זו: אף אם בכור ספק נפל פטור מפדיון הבן, כאמור כאן בסוגיה, אין לוי ספק נפל פטור ממניין הלויים. שכן אם פדיון הבן הוא עניין של ממון שנאמר בו המוציא חבירו עליו הראיה - לא כן מניין הלויים שהיא מצוה וספקה להחמיר. מצווה זו - רק נפל ודאי פטור ממנה... ("תכלת מרדכי").

אחד בבוקר, אחד בערב. לפני האוכל!

גם ד"ר כהן מבני ברק לא מפספס. 2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם! **חייג עכשיו: 3029***
או שלח מייל לדוא"ל: veten@meorot.co.il

לעילוי נשמת

הר"ר ישראל מיכל הגר ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע ב' בסיון תשע"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת אבי מורי
ר' משה יוסף בלוגרינד ז"ל
ב"ר אברהם מרדכי ז"ל נלב"ע א' בסיון תשמ"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידנו ר' חיים דוד בלוגרינד הי"ו